

VICE IVANČEVIĆ

**U POVODU OBLJETNICE OSNUTKA VELEBITSKOGA
BOTANIČKOG VRTA
(1967. – 2002.)**

Vice Ivančević
Hrvatske šume
HR 53270 Senj

UDK: 58.006(497.5 Velebit)"1967/2002"
Ur: 2002-09-15

Ove godine navršava se 35. obljetnica od osnutka Velebitskoga botaničkog vrta (dalje: Vrt) u sjevernom Velebitu, u Modrić-docu nedaleko od planinarskog doma Zavižan. To je prilika da se ukratko prisjetimo događanja koja su na kraju rezultirala njegovim osnutkom 3. 7. 1967. Naime, rješenjem Republičkog zavoda za zaštitu prirode Vrt je i tada službeno bio uvršten u kategoriju spomenika prirode, odnosno preciznije spomenika vrtne arhitekture – botaničke vrtove. Novijim pak Zakonom o zaštiti prirode (NN 30 i 72/94) uvršten je Vrt u spomenike parkovne arhitekture – botaničke vrtove. Prema navedenom Zakonu takvi prirodni objekti predstavljaju artefaktno oblikovane prostore (perivoje, botaničke vrtove, arboretume, gradske parkove, drvorede, skupine i pojedinačna stabla kao i druge oblike vrtnog i parkovnog oblika) koji već imaju estetske, stilske, umjetničke, kulturno-prosvjetne ili znanstvene vrijednosti. Na tim spomenicima ili u njihovoj neposrednoj blizini nisu dopušteni zahvati kojima bi se promijenile ili narušile njihove neizmijenjene vrijednosti. Nekoliko godina kasnije u suglasnosti sa Skupštinom općine Senj doneseno je rješenje o proglašavanju područja Zavižan – Balinovac – Zavižanska (Velika) kosa 1973. specijalnim botaničkim rezervatom (dalje: Rezervat), koji ujedno obuhvaća i površinu Vrta. Sveukupna površina Rezervata i Vrta je 118 ha, a od toga se 68 ha odnosi na Rezervat, a 50 ha na Vrt.

Sl. 1. Velebitski botanički vrt uređen u Modrić-docu pod V. Zavižanom, snimljeno od prijevoja pod Domom, oko 1970.

Najveće zasluge za osnivanje Vrta pripadaju prof. F. Kušanu, koji je s pravom smatrao da će "Vrt u prvom redu služiti upoznavanju flore i vegetacije Velebita, i to ne samo u svrhu populariziranja naše flore uopće nego i za znanstvena istraživanja. Osobita će se pozornost posvetiti ispitivanju životnih zahtjeva rijetkih i ugroženih biljaka, s kojima će se i najviše eksperimentirati." Punu potporu osnutku i radu Vrta dali su Farmaceutsko-biokemijski fakultet i Republički zavod za zaštitu prirode, te posebno Šumsko gospodarstvo Senj i Šumarija Krasno u osiguranju sredstava i izvođenju radova.

Sl. 2. Prof. dr. Fran Kušan, botaničar svjetskoga ugleda i osnivač Velebitskoga botaničkog vrta pod Zavižanom – Nacionalni park "Sjeverni Velebit", sadnja rijetkoga velebitskog bilja, snimila dr. Marinka Kamenarović oko 1970.

Na žalost, nenadanom smrću prof. F. Kušana 1972. prekinuta je provedba njegove zamisli o daljnjim radovima u Vrtu, koje su veoma uspješno nastavili njegovi nasljednici. Inače prof. F. Kušan (1902. – 1972.) jedan je od naših najaktivnijih promicatelja botaničke znanosti koji je cijeli svoj život posvetio uspješnom znanstvenom, nastavnom i stručno-popularnom radu. Osobito je zaslužan za osnivanje i uređenje posebnih botaničkih vrtova (Medvednica 1938., Zagreb 1947. i Velebitski botanički vrt 1967.). Bio je istaknut i plodan pisac knjiga o ljekovitom bilju i neumorni istraživač. U istraživanju biljnog svijeta Velebita, pogotovo velebitske degenije i hrvatske sibireje, došao je do novih spoznaja, koje su pridonijele njegovu boljem poznavanju problematike u znanstvenom i praktičnom pogledu.

Prije pet godina obilježena je 30. obljetnica osnutka Vrta u organizaciji J. P. Hrvatske šume, Uprave šuma Senj. Tom je prilikom i *Senjski zbornik*

24/1997, objavio stručni članak dr. sc. Vice Ivančevića pod naslovom "Velebitski botanički vrt, u povodu 30. obljetnice osnutka". Od tada do danas dogodile su se bitne promjene u statusu Vrta. Naime, Zakonom o proglašenju NP "Sjeverni Velebit" (NN 58/1999) izuzeto je 10.970 ha šuma i šumskih zemljišta, uključujući i Velebitski botanički vrt, iz sastava J. P. Hrvatske šume, Uprave šuma Senj, Šumarije Krasno, te je to područje pripalo novoj javnoj ustanovi Nacionalnog parka "Sjeverni Velebit" (dalje: Ustanova) sa sjedištem u Krasnu. Međutim, Ustanova je započela s radom u drugoj polovici 2001. Iako je spomenuti Zakon donesen u lipnju 1999., J. P. Hrvatske šume, Uprava šuma Senj, i dalje se te godine brine o Vrtu, pokazujući time razumijevanje za teškoće koje su pratile osnivanje Ustanove. Sljedeće godine, 2000., nastaje prekid u gospodarenju Vrtom, ali formiranjem Ustanove 2001. stanje se donekle popravlja. Puni zamah u gospodarenju Vrtom nastupa 2002., kada su stvorene pretpostavke za nesmetano funkcioniranje Ustanove i osigurana sredstva za financiranje radova u Vrtu. Naime, zahvaljujući razumijevanju "Zagrebačke banke" kao sponzora Vrta, osigurana su ove godine donekle dostatna sredstva za financiranje planiranih radova. Osobito veseli spoznaja da će navedeni sponzor nastaviti s financiranjem Vrta najmanje još dvije godine. Iskreno se nadamo da će "Zagrebačka banka" prihvatiti financiranje Vrta i u sljedećemu dužem vremenskom razdoblju.

U takvim okolnostima 35. obljetnica osnutka Vrta održavana je u optimističnoj atmosferi u skladu s povećanim opsegom izvršenih radova i pozitivnih pomaka oko konačnoga dugoročnog osiguranja sredstava "Zagrebačke banke". Cjelokupni program obilježavanja 35. obljetnice Vrta pripremila je i ostvarila Ustanova. Obilježavanju obljetnice prethodio je čitav niz popratnih manifestacija. Tako je glavna svečanost održana kraj drvene kućice u Vrtu 17. 8. pod nazivom "Dan Velebitskog botaničkog vrta" u prisutnosti većeg broja uzvanika, u prvom redu ljubitelja Vrta i Velebita, te predstavnika medija i lokalne vlasti. Skup je pozdravio ravnatelj Ustanove Milan Krmpotić, dipl. ing. šum. U kraćem izlaganju osvrnuo se na minuli, sadašnji i budući rad u Vrtu, te istaknuo vrlo dobar primjer "Zagrebačke banke" kao sponzora. Uspješno je ostvarena suradnja s Botaničkim zavodom Prirodoslovno-matematičkog fakulteta iz Zagreba na determinaciji biljnog materijala i općenito gospodarenja Vrtom. Uspješnom ostvarenju planiranih radova u Vrtu znatno je pridonijelo cjelokupno osoblje Ustanove. Uz to naznačio je osnovne aktivnosti i rezultate dosadašnjeg rada nove Ustanove. U izvršenju planova Ustanove ističe dobre primjere suradnje i pomoći Ličko-senjske županije, Ministarstva zaštite okoliša i "Hrvatskih šuma", Uprave šuma Senj. Općenito, najveće teškoće u poslovanju uzrokuju nedostatna sredstva. U

osvrtnu na prošlo razdoblje gospodarenja Vrtom naglasio je znatan doprinos područne šumarske ustanove i velikog broja šumarskih stručnjaka.

O radu u Vrtu od početka rada Ustanove do danas govorila je njezina stručna suradnica Svjetlana Lupert-Obradović, dipl. biolog. Od važnijih radova obavljena je determinacija, plijevljenje i označivanje biljaka. Također je osnovano kljajalište, obnovljene staze u dužini od 700 m, izrađena dva panoa, uređena srednja kamenjara, tiskano više razglednica raznih motiva i prospekt na hrvatskom i engleskom jeziku, te je započelo prikupljanje podataka o biljnim vrstama Vrta. Svakodnevne radove u Vrtu za ljetnih mjeseci ove godine obavljao je na opće zadovoljstvo Herman Slamenik, zaljubljenik prirode i osobito Velebita.

U daljnjem izlaganju stručna voditeljica navodi mnoge aktivnosti vezane za obilježavanje obljetnice. Tako je uoči "Dana Velebitskog botaničkog vrta" održana prva likovna kolonija pod nazivom "Velebitski botanički vrt" od 12. do 17. 8. 2002. U tom razdoblju velikim su žarom u Vrtu slikarice Ivanka Piplica, Marija Bertić-Štefanac, Zlata Živković i Branka Kopeti iz Zagreba, unatoč pretežno lošem vremenu, prenosile na platno prirodne motive Vrta i njegove bliže okolice.

Izradile su 15 slika koje odišu prirodnom neposrednošću i toplinom netaknute prirode. Sve slike poklonile su Ustanovi, koja će prodajom tih slika prikupiti sredstva za potrebe Vrta. Ovaj vrijedni gest zaslužuje svaku pozornost, pa se nadamo njihovu ponovnom povratku u Vrt sljedeće godine, 2003. Zatim je stručna voditeljica predstavila letak "Velebitski botanički vrt" i jednu novu akciju pod imenom "Prijatelji Velebitskog botaničkog vrta." Naime svaki pojedinac ili organizacija mogu postati članovi prijatelji Vrta.

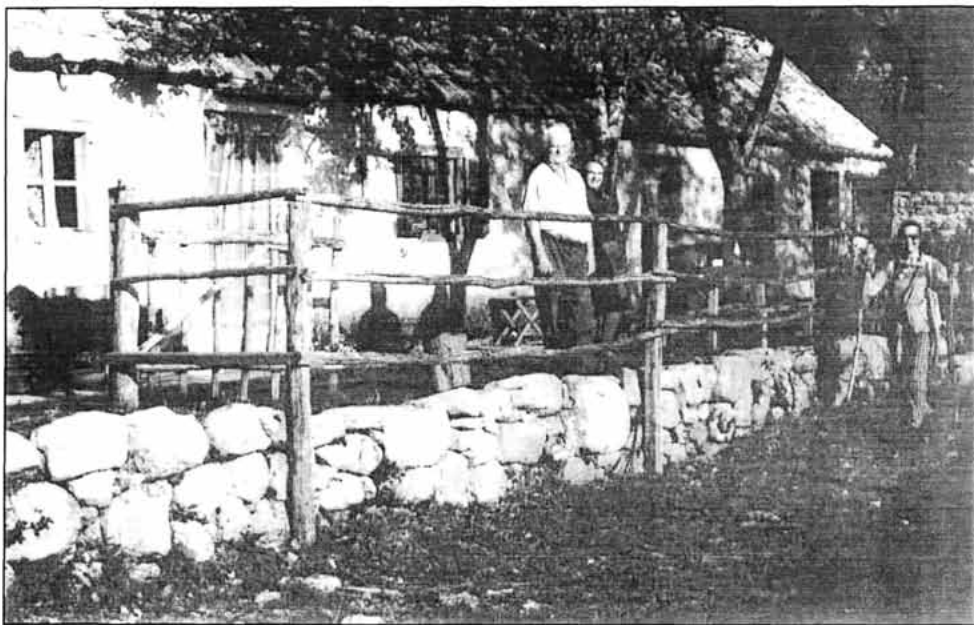
O proteklom vremenu i gospodarenju Vrtom od osnutka 1967. do 2001., kada je započela s radom Ustanova, govorio je dr. sc. Vice Ivančević, rukovoditelj Odjela za ekologiju "Hrvatske šume", Uprave šuma Senj. Naime, sadašnja uprava Ustanove smatrala je da je dosadašnji doprinos područne šumarske organizacije u gospodarenju Vrtom bio vrlo uspješan. Zbog toga i uvrštenje "Hrvatskih šuma", Uprave šuma Senj, u program svečanosti doživljava šumarska struka kao priznanje za minulo gospodarenje Vrtom. U svom izlaganju čestitao je Ustanovi na jubileju Vrta, a zatim je ukratko kronološkim redom opisao sva zbivanja oko Vrta, od osnutka do početka rada Ustanove, s posebnim naglaskom na najvažnijim radovima. Također je naglasio da je velik doprinos gospodarenju Vrtom dala središnja šumarska organizacija u Senju (Šumsko gospodarstvo, odnosno Uprave šuma) i Šumarija Krasno. Spomenuta šumarska organizacija bila je jedina u Hrvatskoj koja je gospodarila jednim botaničkim vrtom i osiguravala sredstva za njegov rad. Višegodišnja

skrb šumarske struke s vremenom je postala obvezujuća, ali i časna, pa je Vrt postao miljenikom šumarske struke. Izrazio je osobito zadovoljstvo što je napokon ove godine održana prva likovna kolonija. Velike zasluge za organiziranje likovne kolonije ima mr. Dragica Jedvaj, zaljubljenica u Velebit i dugogodišnji član PD "Matica" Zagreb. Prema mišljenju šumarske struke izdvajanje Vrta iz sastava "Hrvatskih šuma", Uprave šuma Senj, ne znači i prekid veza s novoosnovanom Ustanovom.

U sklopu "Dana Velebitskog botaničkog vrta" predstavljeni su dječji radovi koji su nastali u radionici za najmlađe pod nazivom "Crtajmo velebitsko bilje". Istodobno, predstavljena je u Planinarskom domu "Zavižan" izložba fotografija "Velebit te (se) zove(m)" autora Branimira Šalova iz Zadra. Na fotografijama većeg formata autor nam je ponovno otkrio velike ljepote Velebita kojima se opet, po tko zna koji put, iznova divimo. U Vrtu su se također mogli nabaviti plakati i razglednice posvećene "Međunarodnoj godini planina 2002", koja je posvećena zaštiti planinskih ekosustava i unapređivanju života ljudi u planinskim zajednicama. Planine osiguravaju vodu za čitavo čovječanstvo i obiluju velikom biološkom raznolikošću. Osim toga sadrže iznimno osjetljive ekosustave u kojima obitava 1/10 ljudske populacije. U Hrvatskoj se primjerice čak 10 zaštićenih područja nalazi u planinskom području. Svečanosti u Vrtu prisutni su bili predstavnici vlasti grada Senja na čelu s gradonačelnikom Milanom Devčićem, dipl. ing. šum. i Darkom Fekežom, dipl. ing. šum. predsjednikom Gradskog vijeća. Naime, odmah nakon završetka proslave snimljena je prigodna kazeta. Majstor kamere bio je Ante Španić, snimatelj iz Senja, a režiser i pisac teksta dr. sc. Vice Ivančević, dok je tehnička obrada bila povjerena IRS studiju iz Kastva.

Sl. 3. Babrovača, stari planinski stan obitelji Vukušića – Gornja Klada, snimio od juga A. Glavičić, rujan 2002.

Sl. 4. Planinski ljetni stan Vukušića u Babrovači pod Zavižanom. Pred stanom od lijeva: Drago Vukušić (meteorolog u m.) i supruga Marija, a desno Helena Knifić Schaps, dipl. arh., povratak s istraživanja Borovih vodica, snimio od sjevera A. Glavičić, rujan 2002.

Prošlo je, eto, već 35 godina od osnutka Velebitskoga botaničkog vrta i njegova kontinuiranog rada uz manje prekide uzrokovane ratom. Zahvaljujući prirodi svog posla, bio sam izravno ili neizravno uključen u gotovo sva zbivanja oko Vrta. Tom prilikom upoznao sam većinu znanstvenika i stručnjaka raznih profila koji su gotovo dobrovoljno, osobito u početnom razdoblju, dali značajan doprinos životu i razvoju Vrta. Sve to govorim u sklopu pokretanja inicijative za davanje imena Vrta. Mnogi će možda reći da je i sadašnji naziv "Velebitski botanički vrt" posve dovoljan. Složio bih se tek djelomice, jer sadašnji naziv isključivo govori o njegovoj široj zemljopisnoj poziciji. Uostalom, taj se naziv ne bi mijenjao, nego bi se samo proširio imenom i prezimenom osobe koja je svojim angažmanom oko Vrta zaslužila takvu čast. U odabiru osobe najprije bih spomenuo prof. F. Kušana, idejnog osnivača Vrta, koji je bio prvi predsjednik njegove Komisije do smrti i općenito jedan od naših vrhunskih znanstvenika prirodnih znanosti. Međutim, takav prijedlog nije ostvariv, jer je već nakon njegove smrti "Botanički vrt ljekovitog bilja" u Zagrebu ponio njegovo ime.

Prof. dr. Stjepan Bertović je znanstvenik s najdužim i veoma aktivnim radom u Vrtu u trajanju od gotovo tri desetljeća. U tom razdoblju bio je glavni pokretač svih zbivanja u Vrtu u neslužbenoj ulozi tehničkog rukovodioca ili predsjednika njegove Komisije. Sve je obavljao u tišini, s velikom ljubavlju i entuzijazmom gotovo dobrovoljno. Njegova duga karijera šumarskog znanstvenika i stručnjaka, botaničara i ekologa veoma je bogata. Stjepan Bertović (1922. – 2001.) diplomirao je 1950., a zatim 1970. doktorirao na Šumarskom fakultetu u Zagrebu. Od 1946. do 1969. radio je u Zavodu za botaniku Veterinarskog fakulteta, zatim u Odjelu za zaštitu prirodnih rijetkosti Konzervatorskog zavoda NRH i u Institutu za šumarska istraživanja u Zagrebu kao prvi rukovodilac Odjela za tipologiju i ekologiju šuma. Kao učenik i najistaknutiji suradnik botaničara I. Horvata organizirao je i nastavio zapažena usporedna fitocenološka istraživanja različitih područja naše zemlje. Godine 1969. postaje predavač, zatim docent za šumarsku fitocenologiju i klimatologiju, a od 1976. izvanredni je profesor fitološke klimatologije na Šumarskom fakultetu u Zagrebu. Bio je aktivan član mnogih domaćih i stranih znanstvenih i društvenih organizacija. Objavio je više od 100 radova, od toga znatni se broj odnosi na Vrt i njegovu bližu i dalju okolicu. Uzimajući u obzir njegov cjelokupni rad, a osobito u Vrtu, predlažem proširenje sadašnjeg naziva Vrta, koji bi glasio: "Velebitski botanički vrt prof. Stjepana Bertovića".

U minulom razdoblju hvalevrijedno je razumijevanje uredništva *Senjskog zbornika*, koje je u proteklih 35 godina uvijek bilo otvoreno za suradnju s Vrtom. Na njegovim stranicama, osim nekoliko znanstvenih i stručnih radova, objavljen je i stručni vodič prof. dr. Kušana, kao i posebni separat.

Prikazani početni rezultati JU NP "Sjeverni Velebit" u uređenju Velebitskog botaničkog vrta u povodu 35. obljetnice osnutka i neprekidnog postojanja svakako jamče njegov još uspješniji rad u sljedećem razdoblju.